

SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMAS IR JO PROBLEMOS

Suaugusiųjų švietimo vystymosi vadybos prielaidos ir perspektyvos Lietuvoje

Giedra Marija Linkaitė

Docentė, gamtos mokslų daktarė
Vytauto Didžiojo universiteto
Edukologijos katedra
K. Donelaičio g. 52, LT-44248 Kaunas
El. paštas: g.linkaityte@tsc.vdu.lt

Lineta Žilinskaitė

Lektorė, socialinių mokslų (edukologijos)
daktarė
Vytauto Didžiojo universiteto
Švietimo studijų centras
K. Donelaičio g. 52, LT-44248 Kaunas
El. paštas: l.zilinskaite@smf.vdu.lt

Mokymosi visą gyvenimą idėja politiniu lygmeniu ES šalyse buvo įteisinta 2000 m. išleidus Mokymosi visą gyvenimą memorandumą. Tačiau tiek švietimo teoretikai, tiek politikai pripažįsta, kad įgyvendinant mokymosi visą gyvenimą projektus kyla sunkumų. Straipsnio autorės formuluoja tikslą – atskleisti Lietuvos suaugusiųjų švietimo vystymo perspektyvas mokymosi visą gyvenimą kontekste. Straipsnyje pristatoma mokymosi visą gyvenimą idėją charakterizuojanti priemonė ir jos pagrindu atlikta politinių dokumentų bei ateities scenarijų analizė, leidžianti nustatyti suaugusiųjų švietimo vystymosi perspektyvas Lietuvoje.

Pagrindiniai žodžiai: mokymasis visą gyvenimą, suaugusiųjų švietimas, misija, vizija.

Problema. Mokymosi visą gyvenimą idėja (MVG) politiniu lygmeniu ES šalyse buvo įteisinta 2000 m. išleidus Mokymosi visą gyvenimą memorandumą. Ši idėja tapo daugelio šalių švietimo sistemų reformavimo pagrindu, o suaugusiųjų švietimo aktualumą ją įgyvendinant liudija 2006 m. parengtas pirmasis programinis dokumentas, skirtas suaugusiųjų švietimui – ES komunikatas „Suaugusiųjų mokymasis: mokyti niekada nevēlu“. Šiame

komunikate teigiama, kad Europos šalys narės turi siekti, kad būtų parengta efektyvi suaugusiųjų mokymosi sistema, integruojanti savo šalies mokymosi visą gyvenimą strategijas.

Tiek švietimo teoretikai, tiek politikai pripažįsta, kad įgyvendinant mokymosi visą gyvenimą projektus atsiranda problemų. Suaugusiųjų švietimo teoretikai fiksuoja, kad šios idėjos įgyvendinimo būdas – paradigmų kaita nuo švietimo link mokymosi – net ir šalyse,

kuriose suaugusiųjų švietimas jau turi galias tradicijas, yra nelengvas (Rubenson, 2004; Borg, Mayo, 2005). Politikų užsakymu 2004 m. atlikti tyrimai, kaip įgyvendinti Lisabonos strategijos (2000) pasiekimai, atskleidė, kad rezultatai, kurie buvo numatyti Lisabonos strategijoje, nepasiteisino, todėl numatytos naujos veiklos kryptys, kurių vieną – mokymosi visą gyvenimą – siekiama paversti konkrečia realybe.

Tyrimo objektas. Mokymosi visą gyvenimą idėjos įgyvendinimo raiška.

Tyrimo tikslas. Šiame straipsnyje siekiama panaudoti politinių dokumentų ir ateities išvalgų kontekste sukauptą mokslinių tyrimų patirtį, numatyti Lietuvos suaugusiųjų švietimo vystymo(si) strategines gaires.

Tyrimo uždaviniai (struktūra):

- Atskleidus suaugusiųjų švietimo kontekstą išryškinti kaitos tendencijas.
- Numatyti strategines Lietuvos suaugusiųjų švietimo vystymosi gaires politinių dokumentų ir ateities išvalgų kontekste.

Tyrimo priemonės. Remiantis mokymosi visą gyvenimą sampratos modeliu (Linkaitė, Žilinskaitė, 2007), buvo išskirtos suaugusiųjų švietimo sritys, kurios laiduoja šios idėjos įgyvendinimo perspektyvą, tai yra: studijuojančiojo individo; jį supančios socialinės aplinkos; MVG idėjos raiškos. Kiekvienoje srityje buvo išskirti požymiai, kurie apibrėžiami kategorijos, subkategorijos ir požymio lygmenimis (1 lentelė).

Tyrimo naujumas. Projektuojant tyrimą remtasi sisteminė vystymosi proceso schema, kuri numato šešis projektavimo etapus (situacijos analizės, prognozavimo, idealo projektavimo, atotrūkio tarp idealo ir prognozių nustatymo, idealo realizavimo, projektavimo bei idealo pasiekiamumo įvertinimo). Straipsnyje pristatomi pirmieji keturi žingsniai, kurie atliekami įvertinant Lietuvos bei ES suaugusiųjų švietimą reglamentuojančius dokumentus bei suaugusiųjų švietimo kaitos prognozes. Taigi numatoma mokymosi visą gyvenimą idė-

1 lentelė. Mokymosi visą gyvenimą idėjos įgyvendinimo raiškos požymiai ir priemonės

Kategorija	Subkategorija	Požymis
Studijuojantis individas.	<ul style="list-style-type: none"> • Asmeninė. • Pilietinė. • Socialinė. • Profesinė. 	<ul style="list-style-type: none"> • Individo veikla. • Mąstymas. • Komunikacija. • Praktinė veikla.
Socialinė aplinka.	<ul style="list-style-type: none"> • Rinka. • Visuomenė. • Valstybė. 	<ul style="list-style-type: none"> • Rinkos / visuomenės / valstybės sąveika. • Koordinavimo funkcija.
Nuolatinis švietimas.	<ul style="list-style-type: none"> • Švietimo paslaugų tinklas (mokymosi galimybių sudarymas). 	<ul style="list-style-type: none"> • Mokymosi procesų organizavimas. • Sąlygų individo mokymuisi sudarymas.
MVG idėjos raiška.	MVG idėja gali būti veikla: <ul style="list-style-type: none"> • principas, • priemonė, • strategija. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pagrindinės veiklos taisyklės. • Atsakoma į klausimą „kaip?“ • Įvardijami strategijos požymiai: individo vystymosi sritys, mąstymo veikla, misija, vizija.

jos nuoseklaus įgyvendinimo Lietuvos suaugusiųjų švietime perspektyva.

Situacijos analizė: Mokymosi visą gyvenimą idėjos raida

Suaugusiųjų švietimo būklė apibūdinama apibendrinant MVG idėjos raišką Europos Sąjungos dokumentuose. Požiūrio į suaugusiųjų švietimą kaita pradžioje buvo atsakas į naujus iššūkius, kurie atsirado dėl staigių, neturinčių precedento ekonominių, politinių, kultūrinių bei socialinių pokyčių. Siekiantiems efektyviai veikti naujose situacijose suaugusiems visuomenės nariams nebepakako turimos patirties ir jie ėmė ieškoti galimybių mokytis. Kadangi teorinės prielaidos suaugusiųjų mokymuisi jau buvo sukurtos, suaugusiųjų švietimo sferoje buvo pradėta ieškoti naujų jos kaitos idėjų. MVG idėją analizuojantys teoretikai išskiria tris šios idėjos politikos kartas (Borg, Mayo, 2005; Rubenson, 2001, 2004; Tuijnman, Bostrom, 2002; Field, 2001).

Pirmoji MVG idėjos kūrimo grindėjų karta (Rubenson, 2001, 2004) susijusi su UNESCO iniciatyva 1960-ųjų metų pabaigoje. Įgyvendinant šią iniciatyvą MVG idėja buvo išplėta kaip pagrindinis principas, pagal kurį reikia reformuoti švietimą. MVG idėja, paremta humanistiniais principais, turėjo skatinti geresnės visuomenės bei kokybiškesnio gyvenimo kūrimą bei leisti žmonėms geriau prisitaikyti prie pokyčių ir juos valdyti (Field, 2001). Antrosios MVG idėjos plėtotųjų kartos raiška tapatinama su „ekonomine“ pasaulėžiūra, prasidėjusia 1980-ųjų metų pabaigoje ir grindžiama neoliberalizmo idėjomis. Vykstant ekonominiams pokyčiams buvo suvokta žinių bei informacijos svarba, kad šie pokyčiai galėtų būti sėkmingai įgyvendinami. Todėl buvo

peržiūrėtas suaugusiųjų švietimo bei ekonomikos santykis. Švietimas buvo labiau susietas su ekonomika. Trečiosios MVG puoselėtojų kartos raiška siejama su Mokymosi visą gyvenimą memorandumu, išleistu 2000 metais, kuriame įvardijami keturi pagrindiniai MVG tikslai: *aktyvus pilietiškumas, socialinė integracija, galimybė įsidarbinti, asmeninė visatvė*. Šiais tikslais siekiama išlaikyti kintančios ekonomikos bei kintančios socialinės aplinkos pusiausvyrą. Kartu numatomas ir skirtingas mokymosi visą gyvenimą vaidmuo bei skirtingi ryšiai tarp trijų pagrindinių institucijų: valstybės, rinkos bei pilietinės visuomenės (Mokymosi visą gyvenimą memorandumas, 2001).

Apibendrinant MVG idėjos raiškos analizę galima teigti, kad pirmos kartos skleidėjų intencijos buvo susietos su visuomene, antrosios – su rinka (mažesnis valstybės vaidmuo bei visiškai ignoruojama pilietinė visuomenė), o trečioji siekė balanso tarp šių trijų institucijų ir asmeninės visatvės (Rubenson, 2001). Taigi, MVG idėjos samprata šiuolaikiniame etape jau numato keturių tipų mokymosi tikslus – pilietinius, socialinius, ekonominius ir asmeninius bei kaip jie įgyvendinami trijų tipų institucijose – visuomenėje, rinkoje ir valstybėje.

Prognozavimas: Suaugusiųjų švietimo kaitos tendencijos

Pastangos numatyti siekiamą suaugusiųjų švietimo ateitį, mokslininkų nuomone, jau turi keilių šimtmečių tradiciją (Miles, Keenan, Kairo-Oja, 2002). Netikėtai prasidėję tokie didžiuliai nenumatyti epochos pokyčiai kaip komunizmo žlugimas privertė suabejoti šios srities išvalgomis. Todėl, svarstant apie ateities studijas, nereikėtų pamiršti, kad žmogaus gebėjimas galvoti apie ateitį visada yra konkre-

čiame kontekste ir jo apribotas. Ne veltui sociologinėje literatūroje šiuolaikinei visuomenei apibūdinti taip dažnai vartojami tokie žodžiai kaip „netikrumas“, „rizika“.

Pagrindinė ateities išvalgų paskirtis, remiantis LEONIE (2006), – padėti pasirengti ateičiai, ir ne bet kokiai, o labiausiai trokštamai, todėl jas kuriantys žmonės turėtų siekti:

- suburti į vieną vietą pagrindinius kaitos veiksmus ir žinių šaltinius;
- sukurti ilgalaikio plėtojimo strategines vizijas;
- padėti kurti politiką bei nustatyti prioritetus, susieti strategines vizijas su sprendimais. Formalūs tokio proceso rezultatai gali būti scenarijai, veiksmų planai, prioritetų sąrašai.

Netiesioginiai tokių išvalgų rezultatai (arba padariniai) – suinteresuotų veikėjų tinklų sukūrimas. Tinklai leidžia dalytis žiniomis, strategijomis, vizijomis; kurti žinių bendruomenes, kurios veikia siekdamos ilgalaikės plėtotės; tinklai gali būti kuriami tik norint disimnuoti projektų rezultatus.

Šiame straipsnyje svarbu tai, kad ateities studijos sprendžia trijų tipų klausimus: kas yra galima, kas tikėtina ir ko trokštama. Būtent trečiosios problemos atvejis yra reikšmingas, nes numato ne tik rašytojų, futuristų, bet ir reformatorių, charizmatiškų lyderių įsitraukimą į šias studijas. Šiuo atveju svarbu, kad visi piliečiai aktyviai įsitrauktų į veiklą. O būtent aktyvus ateities kūrimas per veiklą yra vienas svarbiausių MVG konteksto sampratos bruožų.

Atlikta šaltinių analizė parodė, kad jų autoriai, vertindami švietimo ateitį, remiasi skirtingu požiūriu. Skiriasi atspirties taškas: vieni analizuoja dabarties situaciją ir pateikia, kas jau vyksta, kiti aprašo ateities vaizdus remdamiesi dabartimi, tretį formuluoja tikslus, siek-

dami, kad švietimas būtų kreipiamas atliepti jų išvalgas. Skiriasi ir laiko samprata: vieni galvoja apie 100 metų perspektyvą, kiti – 10 metų, tretį tiesiog fiksuoja dabarties situaciją. Skirtumų galima išvelgti ir lyginant pasirinktas analizės sritis, kriterijus, duomenų šaltinius, tyrimo modelius ir kt.

Visi šie įvardyti skirtumai sunkina šaltiniuose pateikiamų duomenų lyginimą bei pateikiamos informacijos interpretavimą. Tačiau šiame straipsnyje nekliamas tikslas stropiai išskirti, suklasifikuoti visą informaciją. Teorinės analizės rezultatai pateikiami siekiant įvertinti švietimo tendencijų įvairovę ir taip sukurti prielaidas konkrečiam kontekstui, kuris kiekvienoje šalyje tam tikrų švietimo veikėjų kuriamas skirtingai, vertinti.

Atlikus suaugusiųjų švietimo ateities išvalgų analizę (Žilinskaitė, 2007), buvo išskirti keturi požiūriai į švietimo ateitį: trys iš jų gali būti priskirti konkrečioms autoriams: Thierry Gaudinui, Roberto Carneiro, Riel Milleriui, o ketvirtasis atspindi futuristų bendruomenės 2010 m. vizijas. Atliekant šių autorių išvalgų turinio analizę (3 lentelė), remiantis tyrimo priemone, pateikta 1 lentelėje, buvo išryškintos MVG raiškos suaugusiųjų švietimo vizijos ir galimi jų požymiai.

Galima teigti, kad asmeninio vystymosi srityje švietėjų dėmesys bus kreipiamas į:

- metalygmens mąstymo procesų ir prasmų kūrimą,
- sudėtingų komunikacinių informacijos, žinių, mokymosi ir prasmės ryšių užtikrinimą,
- studijuojančiųjų įsitraukimą į mokymosi bei žinojimo procesą,
- žmogaus ir biosferos ryšio stiprinimą.

Socialinės aplinkos kūrimo srityje turėtų būti skatinamas bendradarbiavimas, aplinkos

2 lentelė. *Mokymosi visą gyvenimą teorinių ateities vizijų raiškos analizė*

Sritis	Požymiai	Vizija
Asmeninio vystymosi sritis	Meta lygmens mąstymo procesuose atsiradimas. Prasmės kūrimas. Sudėtingas informacijos, žinių, mokymosi ir prasmės ryšys. Įsitraukimas į mokymosi bei išmanymo procesą. Žmogaus ir biosferos ryšio stiprėjimas.	Mokymasis kokybiškai keisis: žmogui vis labiau įsitraukti į mokymosi procesą bei siekti kuo daugiau žinių (kartu ir suvokti save), susieti sudėtingas informacijos, žinių, mokymosi ir prasmės ryšius. Kiekvienas naujas etapas yra metaetapas praėjusio etapo atžvilgiu (pvz., žinios yra metalygmuo informacijos atžvilgiu). Aukščiausias žinojimo lygmuo – susikurta prasmė. Po šio etapo kalbama jau apie išminties įgijimą (Roberto Carneiro). Didės laiko ir erdvės „susitraukimas“; didės vaizduotės svarba, dėl to keisis požiūris į dalykus bei savęs suvokimą; artimesnis taps žmogaus ir biosferos ryšys (Thierry Gaudin).
Socialinė aplinka	Bendradarbiavimas. Kognityvinė revoliucija. Pusiausvyra ir tvarioji plėtra visuose sektoriuose, įskaitant ir švietimą.	Ateities įvaizdis – „planetos sodas“ (angl. <i>planetary gardening</i>), gyvenimas gamtoje ir rūpinimasis ja; svarbu bus bendradarbiavimas, o ne konkuravimas; švietimas rengs bendradarbiauti ir rūpintis planeta (Thierry Gaudin). Šiuo metu dar vyrauja materialistinis požiūris, pamažu jį pakeis kognityvinis požiūris. Pagrindinis švietimo dėmesys bus kreipiamas į asmeninį vystymąsi (futuristų bendruomenė, 2100). Bus kuriama planetos infrastruktūra (pvz., vilties technologija – vandenyno miestai). Vienas iš esminių kaitos variklių bus (ir jau yra) – kognityvinė revoliucija. Šie pokyčiai taip pat vyksta ir vyks ir dėl globalizacijos, todėl būtina kelti tokius klausimus kaip pusiausvyra ir tvarioji plėtra visuose sektoriuose, įskaitant ir švietimą (futuristų bendruomenė 2100).
Nuolatinis švietimas	Naujų problemų sprendimas. Informacijos patikimumo ir pasirinkimo problema.	<ul style="list-style-type: none"> • ateities švietimo prasmė – siekti, kad žmonija išliktų ir kad jaunimas kitaip suvoktų ateities galimybes, negu pesimistai. • atsiras daugybė problemų, kurias turės spręsti ir švietimas, pavyzdžiui, racionalumo ribos, aukšti siekiai, pasirinkimas, kognityvinis perteklius, dezinformacija (Thierry Gaudin).
Mokymo visą gyvenimą raiška	Informacijos skaidrumas, prieinamumas, autonomiškumas, nenuspėjamumas. Eksperimentavimas: refleksija, kūrybiškumas, pasirinkimo galybės, inicijavimo laisvė.	Perėjimas į mokymosi visuomenę. Pagrindinės jos charakteristikos: eksperimentavimas, refleksija, informacijos skaidrumas ir prieinamumas, pasirinkimo galybės, heterogeniškumas, autonomiškumas, nenuspėjamumas, kūrybiškumas, inicijavimo laisvė (Riel Miller).

3 lentelė. Mokymosi visą gyvenimą sampratos raiška misijos apibrėžimuose

Sritis	LR MVG strategija, 2004	Papildymas vėlesniuose dokumentuose (Lietuvos ir ES)
Individas	Aktyviajai visuomenės daliai.	Visiems suaugusiesiems.
Asmeninio vystymosi sritis	Individualūs geriausi ekonominio, socialinio, kultūrinio ir asmeninio gyvenimo pasiekimai.	Per suaugusiųjų švietimą siekti geresnio informuotumo ir tapti aktyvesniems.
Visuomenė	Taiki, stabili ir pasiturinti visuomenė, suteikianti galimybių 90% aktyvios visuomenės dalyvauti mokymosi veikloje, kuri remiasi tautiniu kultūriniu paveldu ir visuotinai pripažintomis socialinėmis ir asmeninėmis vertybėmis.	Harmoningai veikiančių žmonių visuomenės kūrimas.
Rinka	Siekti studijuojančiuosius įtraukti į ekonominį gyvenimą.	Prisidėti stiprinant išdarbinimo galimybes ir mobilumą šiuolaikinėje darbo rinkoje.
Valstybė	Siekti studijuojančiuosius įtraukti į kultūrinį tautos gyvenimą.	
Nuolatinis švietimas	Mokymosi galimybių švietimui, bendruomenei, verslui ir šeimai – visai visuomenei ir jos nariams teikimas.	
Mokymasis visą gyvenimą idėja	MVG įgyvendinimo strategija.	Rengti piliečius aktyviai senatvei.

pažinimas, pusiausvyra ir visuose sektoriuose – tvarioji plėtra, įskaitant ir švietimą.

Nuolatinio švietimo mediatoriai susidurs su naujomis mokymosi proceso organizavimo ir informacijos patikimumo bei atrankos problemomis. Išryškės mokymosi visą gyvenimą raiškos principai: eksperimentavimas, refleksija, kūrybiškumas, pasirinkimo galimybių gausa, inicijavimo laisvė.

Idealo numatymas: *strateginės Lietuvos suaugusiųjų švietimo vystymo(si) gairės*

Straipsnyje apsiribojama Lietuvos suaugusiųjų švietimo politinio lygmens, kuriame kuriama suaugusiųjų švietimo vizijos, tikslai, strateginiai dokumentai, analize. MVG idėjos įgyvendinimo prielaidų ir perspektyvų ieškoma pasaulinėse suaugusiųjų švietimo tendencijose,

ES dokumentuose, pažangioje kitų pasaulio šalių suaugusiųjų švietėjų veiklos patirtyje bei Lietuvos suaugusiųjų švietėjų ateities išvalgose.

Panaudojus MVG įgyvendinimo raiškos požymių išvalgos priemones, MVG idėjos realizavimą numatančiuose dokumentuose buvo išvelgti MVG įgyvendinimo *misijos* iki 2012 metų požymiai (2 lentelė).

Lietuvos ir ES dokumentų analizė leidžia teigti, kad suaugusiųjų švietimo misiją reikėtų praplėsti įtraukiant į mokymąsi ne tik aktyvią visuomenės dalį, siekiančią išsilaikyti darbo rinkoje, tačiau ir kitus suaugusiuosius nepriklausomai nuo jų amžiaus bei mokymosi tikslų. Suaugusiųjų švietimas turėtų prisidėti ne tik prie „taikios, stabilios ir pasiturinčios“ visuomenės kūrimo, bet ir kuriant „harmoningai veikiančių žmonių visuomenę“. Išryškėja dėmesys mokymosi tęstinumui.

Atotrūkio tarp idealo ir prognozių numatymas: mokymosi visą gyvenimą raiška vizijose

Taikant mokymosi tyrimo priemones (1 lentelė), mokymosi visą gyvenimą idėjos realizavimą numatančiuose dokumentuose buvo išvelgti šios idėjos įgyvendinimo Lietuvoje vizijos iki 2012 metų požymiai. Suaugusiųjų švie-

timo ateitį prognozuojančių teorinių darbų analizė (2 lentelė) padėjo išryškinti tolesnės vizijos išvalgą, kuri sąlyginai buvo įvardyta kaip 2020 metų (4 lentelė) MVG vizija.

Gautus rezultatus apibendrinant tik MVG idėjos raiškos lygmeniu galima teigti, kad, jei Lietuvos švietimo politikoje MVG įgyvendinimo strategija iki 2012 metų bus pagrindinis dokumentas, tai MVG idėjos įgyvendinimo

4 lentelė. Mokymosi visą gyvenimą sampratos raiška jos vizijos apibrėžimuose

Sritis	Vizija iki 2012 metų	Vizija iki 2020 metų
Individas	MVG numatomas visiems darbingo amžiaus individams ir jaunimui.	
Asmeninio vystymosi sritis	Profesinis, socialinis, asmeninis ugdymasis. Sveikata sąsaja pilietinio, ekologinio ir kultūrinio sąmoningumo ugdymas.	<ul style="list-style-type: none"> • Metalygmens mąstymo procesuose atsiradimas. • Prasmės kūrimas. • Sudėtingesni tampa informacijos, žinių, mokymosi ir prasmės ryšiai. • Įsitraukimas į mokymosi bei žinojimo procesą. • Žmogaus ir biosferos ryšio stiprėjimas.
Visuomenė	Bendrijų, nevalstybinių organizacijų įsitraukimas.	<p>Bendradarbiavimas. Kognityvinė revoliucija.</p> <p>Pusiausvyra ir tvarioji plėtra visuose sektoriuose, įskaitant ir švietimą.</p>
Rinka	Įmonių įsitraukimas. Politiniuose sprendimuose bei juos įgyvendinant dalyvauja socialiniai partneriai.	
Valstybė	Optimizuoti visų priemonių valstybės, įmonių, savivaldybių, bendrijų, nevalstybinių organizacijų ar individų teikiamų išteklių panaudojimą	
Nuolatinis švietimas	Profesiniam, socialiniam ir asmeniniam ugdymuisi – galimybių įvairovės pasiūla Subsidijų principu pagrįstas profesionalių suaugusiųjų švietėjų bendradarbiavimas siekiant nuosekliai įgyvendinti MVG idėją: politikoje, švietimo infrastruktūroje, mokymosi regione, kuriant paslaugas ir organizuojant mokymosi procesus.	<p>Pamažu materialistinį požiūrį pakeis kognityvinis požiūris ir pagrindinis švietimo dėmesys bus kreipiamas į asmeninį vystymąsi.</p> <p>Naujų problemų sprendimas: informacijos perteklius ir patikimumas, pasirinkimo problema.</p>
Mokymosi visą gyvenimą idėja	Plėtoti visapusišką, vientisą ir rentabilią MVG sistemą. Efektyvi suaugusiųjų mokymosi sistema. Rengimas aukščiausius Europos standartus atitinkančioms profesijoms.	<p>Prioritetinėmis sritimis taps:</p> <ul style="list-style-type: none"> • eksperimentavimas, • informacijos skaidrumas ir prieinamumas, • veiklos autonomiškumas, nenusipėjamumas, kūrybiškumas, • pasirinkimo galimybės, • inicijavimo laisvė.

strateginiu lygmeniu turėtų būti aiškiai apibrėžtos trys švietimo politikos nuostatos:

- kaip numatoma plėtoti visapusišką, vientisą ir rentabilią MVG sistemą,
- kokios turėtų būti efektyvios suaugusiųjų mokymosi sistemos charakteristikos,
- ką reikėtų daryti siekiant padėti Lietuvos piliečiams pasirėngti profesijoms, atitinkančioms aukščiausius Europos standartus.

Siekiant vizijos tęstinumo iki 2020 metų šiose nuostatose turėtų nykti ribos tarp individų supančios socialinės aplinkos sričių, stiprėti žmogaus sąsajos su gamta, ryškėti meta-kognityvinių procesų ir prasmės paieškos svarba siekiant asmeninio tobulėjimo bei MVG idėjos raiškos ateities suaugusiųjų švietimo prioritetinėse srityse: eksperimentavimas, informacijos skaidrumas ir prieinamumas, veiklos autonomiškumas, nenuspėjamumas, kūrybiškumas, pasirinkimo galimybės, inicijavimo laisvė.

Išvados

1. Apibendrinant mokymosi visą gyvenimą idėjos raiškos politiniuose dokumentuose analizę galima teigti, kad pirmos kartos skleidėjų intencijos buvo kreipiamos į visuomenę, antrosios – į rinką (mažėjo valstybės vaidmuo bei visiškai buvo ignoruojama pilietinė visuomenė), o trečioji siekė šių trijų institucijų ir asmeninės visatvės pusiausvyros. Taigi, mokymosi visą gyvenimą idėjos samprata numato keturių tipų mokymosi tikslus – pilietinius, socialinius, ekonominius ir asmeninius – bei jų įgyvendinimą trijų tipų institucijose – visuomenėje, rinkoje ir valstybėje.

2. Suaugusiųjų švietimo praktikos, politinių dokumentų, tyrimų analizė leidžia išskirti

šias pagrindines suaugusiųjų švietimo kaitos tendencijas:

- Vadybiniu požiūriu bendros suaugusiųjų švietimo kaitos tendencijos ryškėja dviem aspektais:
    - *suaugusiųjų švietimo sistemos atžvilgiu*: decentralizacija, darnos augimas, bendradarbiavimas, integracija (sektorių, mokymosi formų), dėmesys kokybei, tyrimams, orientacija į švietimo paslaugų teikimą, suaugusiųjų švietėjo vaidmens pripažinimas, kompetencijos teikimas, sistemos prisitaikymas prie demografinių pokyčių.
    - *individo atžvilgiu*: švietimo galimybių plėtra; studijų profilių įvairovės plėtotė; daugiau dėmesio individo poreikiams; daugiau dėmesio turintiems žemą kvalifikaciją, migrantams ir vyresnio amžiaus žmonėms.
  - Politiniu požiūriu europinės suaugusiųjų švietimo kaitos tendencijos dažniausiai pasireiškia bendrų ES principų ir priemonių kūrimu bei nacionalinių politinių iniciatyvų, skirtų plėtoti švietimą tomis pačiomis kryptimis, skatinimu. Bendrą europinę dimensiją siūloma įgyvendinti įteisinant vis didėjančią kontekstualizaciją, kuri atsiranda dėl kontekstų įvairovės. Numatoma, kad švietimas ES šalyse taps vis labiau pluralistinis, labiau atliepiantis individualius studijuojančiojo poreikius, atspindintis mokymosi ir gyvenimo įvairovę skirtingose Europos šalyse.
3. Atlikus ateities prognozių analizę, išryškėjo šios tendencijos:
- mokymasis įgis pridėtinę vertę ir keisis jo kokybė – mokymasis vis labiau skatins žmogų įsitraukti į mokymosi pro-

cesą, kurio pagrindinis požymis – susikurta prasmė;

- didės dėmesys pačiam individui bei jo asmeniniam prusimui;
- nyks ribos tarp skirtingų kontekstų (valstybės, visuomenės, rinkos); ateityje svarbesnės tapo institucijos, kuriose bus galima mokytis.

4. Apibendrinus mokymosi visą gyvenimą idėjos raiškos politiniu lygmeniu rezultatus, galima numatyti strategines Lietuvos suaugusiųjų švietimo vystymo(si) gaires.

4.1. *Misijos kūrimo gairės.* Misiją reikėtų plėsti ir įtraukti į mokymąsi visus suaugusiųs neatsižvelgiant į jų amžių bei mokymosi tikslus, numatyti harmoningai veikiančių žmonių visuomenės kūrimą bei užtikrinti mokymosi tęstinumą visais amžiaus tarpsniais.

4.2. *Vizijos kūrimo gairės:*

- siekiant mokymosi visą gyvenimą idėjos įgyvendinimo Lietuvoje iki 2012 metų strateginiu lygmeniu turėtų būti aiškiai apibrėžtos trys švietimo politikos nuostatos: kaip numatoma plėtoti įvai-

riapusiška, vientisą ir rentabilią mokymosi visą gyvenimą sistemą, kokios turėtų būti efektyvios suaugusiųjų mokymosi sistemos charakteristikos, ką reikėtų daryti, siekiant padėti Lietuvos piliečiams pasirengti profesiniam gyvenimui, atitinkančiam aukščiausius Europos standartus;

- siekiant vizijos tęstinumo iki 2020 m., šiose nuostatose turėtų nykti individą supančios socialinės aplinkos sričių (valstybės, rinkos, visuomenės) ribos; stiprėti žmogaus sąsaja su gamta; ryškėti metakognityvių procesų ir prasmės paieškos svarba; siekti asmeninio tobulėjimo;
- mokymosi visą gyvenimą ateities suaugusiųjų švietimo idėjos raiškos prioritetinėmis sritimis turėtų tapti: eksperimentavimas, informacijos skaidrumas ir prieinamumas, veiklos autonomiškumas, nenuspėjamumas, kūrybiškumas, pasirinkimo galimybė, inicijavimo laisvė.

LITERATŪRA

Borg C., Mayo P. The EU Memorandum on lifelong learning. Old wine in new bottles? Globalisation, Societies and Education. 2005, 3 (2), 203–225.

Carneiro R. Futures of learning: new learning paradigms. International Futures Forum. Paris, 2005. Available at internet: <www.internationalfuturesforum.com/fol>.

European Commission. The Lisbon Strategy, 2000. Available at internet: <http://europa.eu.int/growthandjobs/index_en.htm>.

Field J. Lifelong education. International journal of Lifelong Education. 2001, 20 (1), 3–15.

Gaudin T. Future(s) of learning approach: an introduction. International Futures Forum. Paris, 2005.

Available at internet: <www.internationalfuturesforum.com/fol>.

Komisijos komunikatas. Suaugusiųjų mokymasis: mokytis niekada nevēlu. Briuselis: Europos bendrijų komisija, 2006. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/education/policies/lll/adultcom_en.html>.

LEONIE. Understanding change, adapting to change, shaping the future. Final raport of LEONIE, 2006. Available at internet: <<http://www.education-observatories.net/leonie/outputs>>.

Linkaitytė G., Žilinskaitė L. Mokymosi visą gyvenimą idėjos įgyvendinimo perspektyva Lietuvoje. Mokslo darbai: Pedagogika. 2007, Nr. 88 (Atiduota spaudai).

Miles I., Keenan M., Kaivo-Oja J. Handbook of knowledge society foresight. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. Foretech, 2002. Available at internet: <<http://www.eurofound.ie/transversal/foresight>>.

Mokymosi visą gyvenimą memorandumas. Vilnius: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija ir Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija, 2001.

Riel M. Future of learning. Banal creativity and unique creation – what is learning in a learning intensive society? International Futures Forum. Glasgow, 2005. Available at internet: <www.internationalfuturesforum.com/fol>.

Rubenson K. Lifelong learning for all: challenges and limitations of public policy. Conference report: Adult Lifelong Learning in a Europe of Knowledge. Eskilstuna, 2001. P. 29–39.

Rubenson K. Lifelong learning for all: challenges and limitations of public policy. Conference report: Adult Lifelong Learning in a Europe of Knowledge. Eskilstuna, 2001. P. 29–39.

Rubenson K., Beddie F. Policy formation in adult education and training. In G. Foley (Ed.) Dimensions of Adult Learning: Adult Education and Training in a Global Era. Berkshire: Open University Press, 2004.

Rubenson K., Beddie F. Policy formation in adult education and training. In G. Foley (Ed.) Dimensions of Adult Learning: Adult Education and Training in a Global Era. Berkshire: Open University Press, 2004.

Tuijnman A. C. Paradigm shifts in adult education // A. C. Tuijnman and M. van der. Kamp (Ed.). Learning across the lifespan: theories, research, policies. Oxford: Pergamon Press, 1992. P. 205–221.

Tuijnman A. C., Bostrom A.-K. Changing notions of lifelong education and lifelong learning. International Review of Education. 2002, 48(1/2), 93–110.

Žilinskaitė L. Mokymosi visą gyvenimą idėjos sisteminio įgyvendinimo Lietuvos suaugusiųjų švietime metodologinės prielaidos. Daktaro disertacija. Kaunas: VDU, 2007.

THE PERSPECTIVES OF ADULT EDUCATION DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF LIFELONG LEARNING

Giedra Marija Linkaitytė, Lineta Žilinskaitė

Summary

The idea of Lifelong learning was legalised for the countries of the European Union at the policy-making level when the *Memorandum on Lifelong learning* was published in 2000. This concept became the basis for reforming the educational system in many countries. The EU Communication, *Adult Learning: It is never too late to learn!*, adopted by the Commission in 2006, attests the relevancy of its implementation in adult education.

Education theoreticians and politicians alike admit that the projects for implementing the Lifelong learning idea face difficulties. Theoreticians in adult education report that the road for implementing this idea – a change of paradigm from education to learning – raises problems even in those countries where adult education already has deep traditions. Research on implementations of Lisbon Strategy (2000), written at the request of politicians in 2004, revealed

that the results anticipated by the Lisbon Strategy had not been warranted. Therefore, new directions of activities were foreseen. One of them was to make Lifelong learning a specific reality.

Research object is the expression of the Lifelong learning (LLL hereafter) idea implementation in adult education. **Research objective** is to clarify the strategic directions for adult education in Lithuania in the context of European education forecasts.

The article presents means for the establishing the characteristics of the LLL concept. Based on this concept, four categories were distinguished: the learner, social environment, lifelong education and expression of the LLL concept.

In the first stage the analysis of contemporary situation in adult education was performed and the aspects of forecasting were clarified. In the second stage, by employing the means for the establishing

the characteristics of the LLL concept, features of the vision and mission for LLL by the year 2012 were identified in the documents foreseeing its implementation. The analysis of documents forecasting the future of adult education contributed to the clarification of the perspective of a further vision and mission, conditionally projected for 2020.

By summarising the results solely at the level of the LLL concept, it can be asserted that, assuming the *Strategy for ensuring LLL* (2004) remains the key document for the policy on Lithuania's education to 2012, three education policy provisions at the strategic level for the LLL concept need to be clearly defined. The questions raised for these provisions are: how is the development of an LLL system foreseen so that it will be comprehensive, integral, and

cost-effective? What should be the effective characteristics of adult learning systems? What should be done to assist the citizens of Lithuania to prepare for a professional life that corresponds to the highest standards of Europe?

In order to achieve vision continuity until 2020, its provisions should provide for dissolving boundaries between different areas of the social environment of an individual, strengthening the interaction of a person with nature, evermore pronounced metacognitive processes and the importance of a search for meaningfulness over the course of personal development.

Keywords: lifelong learning, adult education, mission, vision.

Įteikta: 2008 03 03

Priimta: 2008 06 30